Denis N°. 5465. = Bauer III. 102. = Feuerl. 1878. b.
Panz. I. 437. N°. 7.

Tractatus perutilis de phito

nico contractu fratris Thome murner liberaliũ artium magistri ordinis minorum Ad instantiam Generosi domini Johannis Wörnher de Mörsperg compilatus.

Generoso dño Johanni de Mꝛsperg frater Thomas murner Argeñ. se offert deuotissimum.

Cum tuorũ in me bñficiorũ generose dñe magnitudiez contemplor/ angor solicitus/ tuis occasionibus exactis celi motibus epistolari stilo missis/ respondere. suspicor equidẽ ne mens tua epistolarũ tenore aliena sit. an ve nõ tua sed aliorum lingua loquaris. Jn me enĩ talium nõ assiuesti solutiones sumere questionũ fortassis/ et qꝛ inuidia antiquata nostrorũ magistra/ infusa tibi fari nõ veretur. Ad propositas igitur mihi questiões cũ obmutesco nunquid rubore cõcutior. Verum quidem nisi mei seculi Argentinensibus fores etas cognita. Aut qꝛ platonica secta imbutus. estimabas omnis scientie plenitudinẽ ab infantie exordio tributaz. Opinaris ne nostrum scire tantũ antiquorũ reminisci. Reuera te fefellit opinio Sed quia adiecisti meũ subterfugere ingeniũ/ has questiones solubiles reddere. ratũ certumqz habeo/ quia nõ tua (vt dixi) sed emulorũ meorum mente vsus fueris. Fateor equidẽ me ignarũ/ nec illud quid icogniti auferet. nec vrit inuidia nisi portantẽ dolendũ profecto est/ nullã tam letaz segetẽ esse/ cui lappe aut loliũ/ aut steriles nõ noceant auene. Sz aures prestemus inceptis. scito tñ qꝛ rem grandem et hũane indagini vix possibilez exposcis. tum qꝛ res vltime extraneitatis et mirabilitatis proponis. Et sane scimus mirabile esse/ cuius est occulta causa raraqz inuentio. quid etiã quia nõ fideli sed naturali contentaris rõne. prudens inquã taciturnitas garrule prefertur dicacitati. Disputaturus igitur de hac materia/ nõ nisi seruitutis causa me immiscео/ vt qđ non valet ingenij paucitas suppleat id tandem famulandi voluntas. Vale feliz/ cadatqz in te illud poeticum/ viueris eternum/ extendens in seculum nomen/ ex Friburgo brisgaudj Anno. M. cccc. xciy.

In nomine ergo summi Jouis/exordiamur illud quod volumus narrare. Gratia ordinis et forme presentez tractatū triplici personarum distinximus colloquio/vt non minus materie amenitas/quā bonitas lectorē amicum alliciat. Tum qz et alium eiusdē materie per quaz fidelem Serenissimo principi Sigismūdo archiduci Austrie transmissuz. et per Conradum Stürtzel vtriusqz Juris doctorem excellentissimū vigili indagine correctum. dyalogio distinctum conspexi. Qui licz (vt dixi supra) fidelis sit/et huius snie diffinitiuus nō poterit tñ eodē curiosus rerū indagator quietari. Quare vt premisi procedā.

Johannes Wörnher.

O thoma mi dilecte Tibi vt compatiar humana coegit natura. Quid est qđ ceteris plus te male fortunatum natura ꝓstituit. maleficiatum reddidit a phitonica dico muliere ꝑctum Que inquā tue genitrici/vt maliuola nocumentū aspor taret/amicissimo sibi obesse spopondit. tuo vt percepi re latu. sic equidē tue matris dilectio (instigante natura) in peiorē partē secessit. Est ne pium tuis dictis fideles presta re aures. Bonā inquā fortunā Augustinus deam plu ribus in locis retulit. et tibi cū dissona nō solum homies sed et dij deeqz nocere presumūt/ꝙ in tuo studio clarius innotuit. vbi nō semel/sed pluries que sumpseris nocu menta claret quam apertissime.

Thomas Mürner.

Quam gratum foret generose dñe (si ingenij adesset co pia) vt quia me dignum inter disputandū iudicasti. An

gorqz solicitus. q̄ ita me isto tempore videam imparatū vt vix gratitudinis aliqd̄ vestigiū satis digne tibi testatum possim relinquere. Vt aūt famulandi clarius innotescat voluntas/ locum dabo verecundie/ responsurus ad materiā propositā me cōuerto. Mihi quia cōpateris bene dicis illud eē hūane nature. rōne/ nec aīmal aliqd̄ simile sibi specie māducat. Queris demū rem grandē et humane indagini haud possibilem/ cur natura me plus ceteris male fortunatū reddidit. Scdo cur ꝫtractum. Tertio/ vtrū ne pium sit credere si sit. Quare his tribus questionibus p̄tem absoluā tractatum. Et q̄ preteritos ad memoriam casus deduxisti magis flere q̄ scribere libet res pauca homines insidiari. quoniā cunctis qui placeat non credo q̄ mō viuat/ sed deos deasqz inimicos habere graue valde. Augustinū autē q̄ allegas/ quid rēdeam latet penitus/ nec aliqd̄ ptz refugium/ nisi hoc vnicum vt studiū meū relinquā deo (vt pollicitus sum) in monasterio famulaturus/ et modo illo superos meis precatibus reddere placatos.

Caspar de Mersperg.

Ab inceptis fidedignis/ quia recalcitrare turpissimū/ et tu o Thoma studiū ad finē quasi deductuz/ asseris relinquere velle. Nescis q̄ multis in rebus bestijs sumus inferiores. Hoc solum maxie excellimus qd̄ sapimus. Quantum ergo hō a sapia recedit/ tantū ab homie alienatur. nature bestiarum proximatus. Quanto autē sapiam sequitur/ tantū a brutis elongatus/ in hois natura excellit. Fortuna quidē ceca. nec probū nec improbuz/ nec vllā homis dignitatē. aut ordinē discernit. sed se velocitius peruersis moribus. animoqz ignobili quippe ad votuz eius procliuiori concedit. Et tu scientiā refutando fortunā eo poscis. Nec est i mdo aliqua fortuna quā nō augeat hūana noticia. Nam dixit Aristoteles vbi plurimus intellectus et ratio/ ibi minima fortuna. vbi plaria fortuna ibi minimus intellectus. Multo ergo magis ea sapientie pars appetenda/ que hominē etiā supra hominē efferens

superis quā proximū reddit. Quod aūt de augustino dictum est nihil concludit/ nā seipsum reprehendit/ in primo retracta. ca. primo. Cepto igitur adherere studio licet et sic tui nauigij laudabimus felicitatē cū perueneris ad portum/ te magnificabimus post rerū cōsummationē.

Johannes wornher.

Jā oro edissere Thoma. cur te plus ceteris natura male reddidit fortunatum. Est enim in deo duplex prouidētia/ generalis prima/ qua deus ipse res regit/ scd̄m ꝙ nate sunt regi vt dicitur vij. de ci. c. 3. Sic deus res quas condidit ꝛc. male regeris/ quare diffortunij cā tu ipse es/ aut saltem aliquid tui/ ex parte corporis aīe ve constitutum Secūda prouidentia specialis est/ ex quadam electione procedens scd̄m quā deus prouidet vnicuiqꝫ hominum. scd̄m merita presentia vel futura et occulta nobis. sibi tamen presentia/ qꝛ eius iudicia iusta sunt semper/ licet occulta/ ita ꝙ aliqñ aduersitas plus proficit quā prosperitas scd̄m Boe. iiij. de cōso. Hoc ideo dixi. qꝛ si te vna illarum dei prouidentiarum attingeret/ iā vltra questio cur plus ceteris sit infortunatus inualida essꝫ/ nā dixit paulus/ quā incōprehensibilia sunt iudicia eius. Sed de natura quero/ vtruꝫ naturale quoddam sit' te plus ceteris male reddens fortunatum.

Thomas Murner.

De bene fortunato stat in trimembri diuisione/ vt habet Scotus. similiter et de male fortunato cum tot modis dicatur vnū oppositorū ꝙ modis dicitur et reliquuꝫ: Primū nullus dicitur bene fortunat⁹ propter actū vnicum fortuitum/ sic nec male fortunatus/ vnico infelici actu implicitus Scd̄m nullua dicitur bene fortunatus: quia semper bene ei accidat/ sic nec male fortunatus. cū nullus talis sit sine speciali miraculo. Tercium est quis bene fortunatus/ qꝛ vt plurimū bene accidit per contrarium male fortunatus. Nā aixit Arestote. primo ethico

rum/non facit vna hirundo ver sicut actus vnicus fortuitus/bene vel male hominē reddit fortunatū. Fortuna igitur tertio mō capta stāte cām quēris cur illi vt in plurimū bene/alteri vt in plurimū male accidat. Ad autez de dei narrasti prouidentijs/nihil mihi constat/cū naturaliter simus loquuti. Circa naturā autem triplex reperitur philosophandi modus.

Est autem primus respondendi modus dicēs. bene fortunatum magis esse dispositum vt ipsum cā vniuersalis moueat/ad hunc locum magis quā ad aliū/vt si aurum sit ibi et fodiens ipsum inueniat/ergo secōm hūc dicendi modū qui est Theologorū/fortune causam nō intrinsecam rei/sed extrinsecam dicemus. Attamē Aristoteles querit causam intrinsecam quā dixit esse impetum Sed si tu dicas tu quēris causam vbi non est causa/nā effectus fortuitus non hz cām. Dicendū q; noīū sint Aristoteli. Ad sicut illud q; eucnit in pluribus hz causam vt in pluribus vniformiter/ita q; eucnit in paucioribus et difformiter/hz reduci ad cām vniformiter agentē et per se. Causa aūt intrinseca huius impetus est secōm Aristotelem cū dicat in li. de bona fortuna. Est ergo bona fortuna sine rōne nata/bene fortunatus enim est sine rōne habens impetum ad bona et hec adipiscens/hoc autem est natura/in anima enim inest tale natura quo impetu ferimur/sine ratione/ad que vtiq; bene habebimus/et si quis interroget ab operante quare sic facit/nescio inquit sed placet mihi simle patiēs his que a deo agūtur etenim a deo veri sine ratione impetuz hñt ad operari aliqd. Et vult dicere q; aliqui habent velle/ad q; sequitur bonum aliqd preter intentum. ex impetu et sine ratione et causa huius impetus est natura. Demū dicunt alij non intrinsecam sed extrinsecam causam ponentes non tamen deū vt theologi sed celum/vel intelligentiam mouentē celuz mediante celo/vt deus ipse immediate mouens/hic cuz aliis coincidit.

Johannes Wörnher.

Potuis triplicem opinandi modum. Primus autē quē Theologorum asseris/ non videtur in veritate posse persistere. Vel mentem quietare potest/ quia tum queri posset quare ad propositum illius sequitur bonum et nō ad alterius propositum/ quū etiam. Quia est contra Aristotelem/ qui non videtur ponere aliqd nouum immediate esse a deo/ vnde ipse ponens mundum eternum/ non posuit motum potuisse esse nouum/ nisi scdm partes ita q̄ totus non potuit esse nouus/ vt habetur. viij. phisicorum q̄ deus non potest causare nouum mundū vel nouum celum vel nouum motum scdm suam totalitatem Secundus vero respondendi modus qui fuit Aristotelis non procedit quia dixit q̄ aliquis habet impetum sine ratione. Contra non est fortuna bona sine actu voluntatis/ quia fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis a proposito Nunc autem actus voluntatis est circa obiectū ostensum a ratione/ ergo talis impulsus ad volendum/ non est sine ratiōe. Preterea si natura impellit aliquem ad volendum et nō ratio/ ergo nō esset fortuna q̄ cuenit/ sed casus/ cum hec differentia sit inter fortuna et casum. ij. phisicorum. Tertius autē modus qui dicit q̄ nihil sit effectus fortuitus/ nisi illud ad q̄ causalitas celi se potest extendere/ non videtur vere cōsona. Cum aliquid sit in homine ad qd causalitas celi nō potest se extēdere/ sicut est volicio nisi occasionaliter mouendo appetitum sensitiuum scdm cuius inclinationem: apta est voluntas inclinari celum ergo quia non potest volitionem attingere/ nec etiam causas ad eius causationem coniungere ideo aliquid est in homine ad q̄ celi causalitas non potest attingere/ et per consequens nec fortune causa reserri.

Thomas Murner.

Dilecte Johannes. Absit longe a nobis/ vt ea que spiritus sancti instructu/ Theologia dictauit/ falsa dicamus. Qd autem queris quare ad illius propositu et nō

alterius sequatur bonum/fortassis et qꝛ sic voluit deus ipse/cuius voluntatis inquisitionez supra dixi infirmā Aut qꝛ passi indispositio/nam deus influit in quodlibet vniformiter in quantū pōt/scd̄m Arestote.et qꝛ iste ē dispositus/ille non/ideo deus impellit istum ad tale propositum ad ꝙ cōsequitur cōmodum illum autem nō impellit quia non inuenit in eo dispositionē requisitam et si vltra queris que diuersarū dispositionū causa semper deuenitur ad vnū primum/ voluntatem dico primi entis licet phūs illud forte non diceret. Qꝫ vero de nouitate dixisti non videtur Arestote.sibijpsi contradicere Dato enī ꝙ oporteat aliquos effect⁹ fortuitos nouos reducere immediate in deum adhuc sibijpsi non videtur contradicere/quia certū ratūqꝫ habuit Arestote.scd̄m propria sua principia aīam intellectiuam esse a deo immediate/et ad hoc attingere potest ratio naturalis cū sit immortalis / et ita aliqd̄ nouū potest immediate esse a deo. Quō autez illud possibile sit/cā breuitatis omissum relinquitur.tn̄ de hoc lege scotum in vltima qōne quotlibetorū. Aut dicas quōz vtiqꝫ si sit propter diuersitatem causarū receptiuarum nihil noui deo imponitur sicut sol immediate soluit glacies/et coagulat lutum/nulla posita nouitate in eo/ita scd̄m Aresto.hoc corpore organizato/de⁹ necessitate immutabilitatis/causat hanc animam et prius non ratione indispositionis materie.sicut nec sol causat alium et alium radiuz in aere et in aqua/ nisi propter diuersitatem recipientium ꝙ in perspectuis nostris conclamatū ē. Quid tamē scd̄m fidem et veritatem dicendum esset supra loquendo de dei prouidentia duplici/solus cōfessus es.Qd̄ ꝯtra Aresto.facere videtur/equiuocat.Nā Arestote.intellexit fortunā esse sine ratione cōsiliante/ Nō aūt sine rōne volitū obiectū ostendēte.Ad aliud autē dicitur ꝙ licet natura sit mediata causa illius euent⁹ fortuiti/non tamen immediata sed voluntas vnum intendens licet sit aliud eueniens preter intentuz ꝙ dicitur fortuna nō casus. Illud ꝙ est ꝯ terciū respōdendi modū.Dico ꝙ celi cālitas ad oīa alia preter voluntatē se extendit.

Si autē aliquis fortuitus effectus in voluntate pōatur in deū reducere oportz qui ōibus prouidet et ꝓiungit cuz dicat/ymo et capilli capitis vri numerati sunt. Hoc aūt cum sit ꝓ Astrologos/clarius de hoc loquar in quadru partito meo maiori. Queris igitur generose dñe. Cur me plus ceteris/natura male ꝓstituit fortunatū. triplicē vi disti modū/habes eni duas extrinsecas cās/et vnā intri secā. Forte de intrisecā loquēdo talem impetum ad cōmo dum nō habeo qui se tenet ex parte cōplexiōis/nō aie vt hz Scotus. ymo et Aristoteles. Quare diffortunij cā nō sum ego. nō ē eni in ptāte mea/mutādi corporis cōplexio nes aut staturā. Quis eni ē ex vobis qui pōt ad staturā suā adūcere cubitū vnū. quasi di. nullus. quare me excu satum oro/habeto. Si āt de extrisecis causis loqui ꝓtin git. primo ꝺ celo videamus. nec est i ptāte mea diuersos planetarū stabiliumqz stellarū coitus mutare/hora ge nerationis/seu mee interemptiōis. Si āt diceris/qz dixit Ptolomeus/virum sapientē astris dñari/et opus stella rum ita adiuuare/quēadmoduz semiator fortitudines naturales in libro Almagesti et suo quadrupartito. Ve rum quidē fateris qz sapiens. vbi aūt stulti et mihi simi les manebunt. qui nō soluz nō astris dñari nō pñt. ymo net pñti incōuenīēti obiecto. Quare me scō excusatum habeto. de alia autē cā extrinseca quē est deus/parū sen tio. cur cadere permisit/confido tñ/vt in posterum glo riosius resurgā. Vaz nris terris equos quadrupedes ca dere vidi et ledere pedes. Vach. Juuenis et inexpertus lu pus/quē nullus vnquā rusticorum clamor circundedit.

Caspar de Mersperg.

Dixisti Thoma supra. Quare vnus plus alīs redditur male fortunatus. Nec vltra sit questio ꝓgrua/cur con tractum reddidit. quoniā coincidūt. potiorem aūt theolo gorum rōnē nescio aliquam. Sz insuper ad vltimā ques stionē mentē feramus/que querit. vtruz ne pium sit cre dere. si sit/volo dicere de hoim ligatiōe. Q; non sit/fides

nostra ꝓcludit. Que dyabolum huiusmodi incursuum causam assignat. a quibus nec iuuenes nec senes nec probi nec improbi excluſos oñdit. De iuuenibus dicit Augustinus. xxi. libro de ciui. dei ca. xviij. Prorsusq; scriptum est. Graue iugū filios adam/ a die exitus de ventre mris eorum vsq; in diem sepulture. matrē omniuz vsq; adeo impleri est necesse. vt ipsi paruuli per lauacrum regenerationis ab originalis peccati quo solum tenebātur vinculo/ iam soluti multa patientes. nonnulli incursus spirituum malignorū patiātur. Et Jeroni dicit. Quid' cause est vt sepe binoli et trinoli ac vbera materna lactātes a demonio corrumpuntur. De senibus ego ipse testis. De probis Job. De improbis ꝙ plures alij. Ergo concludere licet demonē/ non verusas nec aliquod naturale esse causam istius contractus. Deus autem ipse facienti facultatem tribuit.

Johannes Wörnher.

Thoma magister mi/ et preceptor charissime. Estimo genitoris mei dulcissimi mentez consimilem Theologorum opinioni. immaterialem estimantiū substantiam. ligationū omniū causam. (volo dicere) dyabolum/ sumpta primum id exequendi a primo ente facultate. Videtur enī (vt dicit Aresto. primo methaphisice) deus omnibus esse causa et principiū quoddam. Quare dixit commentator primo lib. de anima. ꝙ rei cognitio per suam causam est magis firma ꝙ sui esse tantum. Dicūt vltra ꝙ summi dei permissione/ et iusto dei iudicio/ indifferenter iusto atq; iniusto iuuenibus et senibus contingat. et ad illud allegant sua iura et doctores catholicos. Q, si verum sit/ nescimus/ nisi scientia larga/ sicut capit Augustinus scientiā. y vij. libro de trinitate. c. iij. Dicit enim Absit ꝙ scire nos negemus/ que testimonio didicimus aliorum. Tum quia est creditum/ in hac cōmuni nō possum responsione contentari. deum cunctorum causam assignando. Ab hoc enī ente celum et totam naturā de-

pendere. vi. methaphisice Aristoteles expertus est. Preterea omniū causa deus/ quid nostra proderunt scripta singulorum causas inquirendo. Sat est enī deum ipsius causam profiteri cunctorū. Non sit queso hoc nostrum propositus seu deliramentū. presupponamus enī primariam causam plus ceteris influere. Qui enim ponit vnū agens tantū q̄ omnia agat/ tollit a rebus suas proprias actiones. Quas si quis tollit/ aufert et earum essentias. nec habet (vt ait cōmentator) ceresium naturaliter aptū ad bonū. Exempli gratia. Pluuiarū que causa deus ipse prima/ secunda demū essentia quinta/ diuerso stellarum toitu/ que tertio diuersarum exalationū motriy est pluuias inducentiū. vt habetur apud Aristotelem in libris methereorū. Naturas igitur rerū rimaturi longe deus a nobis theologice cum loqui cōtingat/ qd iustum est fatebimur. Et huiusce modi theologorū commenta ad presens relinquamus. Nam hmōi opinionis est omnis nostrorum rusticorum caterua repleta.

Thomas Murner.

Modestius o Johannes loquereris/ si harū rerum caniorē tibi esset intellectus rue infantie parcendū estimo. Nescis q̄ dixit Aristo. Quia maior est rusticorum fides quam philosophorū et doctorum virorum. Nam dicit Scotus li. iiij. xxxiij. dist. q. i. q̄ duplex est impotentia in genere. Naturalis vna ad quā membri sequitur mutilatio seu frigiditas. de q̄ nihil a pñs. Alia autem casualis que fit per maleficiū. et hec fit per malignos spūs qui habentes pactiones cum hominibus/ seruant promissa. non quia veraces/ sed vt alij eis adhereant. Quia si nulla pacta seruarent demones/ nulli homines eis seruirent/ et vt illi quibus seruant promissa eos colant. Nam ex superbia sua precipue appetunt honores diuinos. Deus etiam permittit eos exercere potestatem suam/ ad impediendum aliquos/ aꝫ aliquibus actibus/ in quos possent/ si non essent impediti/ et hoc propter peccata

eorum. vel propter aliquā aliam cām occultā. et hoc mō magicus hñs pactū cū demone/ procurat ab eo vt istuz impediat aliquo actu/ quādiu aliqd signū a demōe positum perseuerat. puta acus curuata/ vel aliquid id generis. Jā enī vides quid senserit doctor subtilis/ cuius prius mentē cōmentū nuncupasti. Qd aūt arguis/ omnia tua cōcluserunt argumenta vnicū illud/ ꝙ deum nō debeamus immediatā omniū causam referre/ licz mediatam ponere nulla rōne prohibemur.

Johannes Wörnher.

Scdm verba doctoris posita/ posset queri ꝙ remedium esset adhibendū contra istd dyaboli impedimentū. Scio tamen ꝯtraria ꝯtrarijs curari. quid ꝯ facta dyaboli. Si dixeris orōnes/ et tu cū sanus sis/ quo mediante. scire exopto cū te plus in tua egritudine iurasse et vetule maledixisse/ quaz orasse seu sctōs inuocasse constat. Ergo nō est verum qd dicunt theologi/ ꝙ in hmōi necessitatibus sancti solum sint inuocandi/ cū sit aliud per qd mederi oporteat. Et tu dicis te sanitatē recepisse vnius hoīs auxilio/ quare te et illum excōmunicatos/ iudicare ꝯsonum dixi. Aye aye ꝙ figmentū componis/ dicendo. quia sanus factus ex tacta sacci vnius/ et aqua immundicijs scutellarū maculata inuenisti ne in naturalibus disciplinis/ quorū professor es. His in rebus huiusmodi in esse actiones. Nunquid verum dixi/ facientē et consulem excōmunicatos/ et a christifidelium cōione excludendos.

Thomas Murner.

Video te Generose dñe/ contra me furore concitatū. quia verum dixi Quid si deliramentū protulissem. Adest viuus Matheus et Jacobus murner qui huius rei testes sunt Nam ī ore duorū stabit omne testimoniū. Figmentum autē quia me dicis cōponere. scis enī et audisti questionē prius Scotus concessit/ demōes pacta seruare ho

minibus/seductiōis cā.nō qꝛ veraces/quādiu signū per ipsos positū durat. Nā si aliquis sciēs maleficiū destrueret nō eēt excōicatus/sed opus faceret meritoriū. Insidias(dico)dyaboli destruēdo/et opera. Quare dixit Scot⁹ ꝙ trifatica est illa questio/an liceat tollere maleficium intentiōe curādi maleficiatū. Non enī solum licꝫ/sed est meritoriū destruere opera dyaboli/nec ī hoc ē aliqua infidelitas/qꝛ destruēs nō acquiescit operibus malignis/sꝫ credit demonē posse et velle fatigare dum tale signuꝫ durat.et d̄structio talis signi/īponet finē tali vexatiōi.sic ꝯ saccū et aquā illaꝫ īmundā puto signū mihi finis fuisse infirmitatis a demōe posituꝫ/et illud morā habuit āni. ꝙ si post annū cum sacco fecissem/ꝙ in āni spacio factū fuit/nunquā pristine redditus fuissem sanitati.nec mihi placet d̄ illa materia loqui/sum equidē in irā preceps et ꝯturboꝛ/qꝛ homīs vnius pessima voluntate/nūquā añ infirmitatē a me visū/tali miserabili pena sine meis meritis/crucioꝛ per oēs dies vite mee. Et nisi oīpotens d̄s sua summa bonitate et clemētia/me inter suoꝛum sacerdotum numerū collocasset/quid facerē deo oīpotenti offero. Idcirco hac opiniōe theologoꝛū/que est scd̄m veritatē velis(oꝛo)cōtentari.

Johannes Wörnher.

Thoma mi charissime/latet ne te cautela Arestotilis/ Qua opponentē informat/rñdentē debere reddere furiosum vt ab ipso materia relinquatur proposita/quā a te suscepi/es ne similis mihi/qui oībus do documēta salutis. Furoꝛ vero si me cōprehendit documētoꝛuꝫ meoꝛum virtus oīno euanescit. Transeāt theologica/hec sit questio vtrū hoīm ligatio naturali possit rōne demōstrari/ volo dicere vtrū ab actiōe naturali sit. Et vid̄ꝛ ꝙ sic. Iniuste equidē punitur qui nunquā d̄liquit. Sꝫ ligātes puniuntur.ergo deliquerūt.ptꝫ maioꝛ in actu iudiciario.licet in operibus diuīs nō procederet/cuꝫ aliquis punitur aliqñ nō reus/nunquā tñ iniusto dei iudicio/de quo nihil ad propositū. Patet minoꝛ in lege. Multi.C.de male-

et mathe. Statuarum insuper hincinde apd iudicia pu-
blica sitarum/que denigratõis cã nisi huius actus pena
lis sñia. Cõsueuerunt et ob huiuscemõi noyã nris terris
vetule igne cremari. Longeue quapropter ꝓsuetudis nõ
est vilis auctoritas/nec est verisimile/vt hz Aresto. q
ab omibus fertur/omnino deperdi posse. in oppositũ tñ
fuit fides/vt dictum est·ergo quid dicendũ sit ozo breui-
bus concludo.

Thomas Murner.

Dixi clare in superiozibus generose dñe/id sensui eyper-
ri/causaz insuper adiunxi. illa tñ qz nõ ꝓtentaris. Di-
co primo nisi verba sequẽtia summe ponderaueris. huiꝰ
rei secretũ vix patebit. Et qz licuit nunqꝫ sensibilem nega
re effectum/ex insensibilicã procedentẽ. Quare hoim fa-
teamur ligationes cãm inquirentes/que quidẽ audiui-
mus fari nõ prohibemur visa protestãdo. Sz qz diceres
forte illud infidele quoddã hoim dico ligatiões naturali
via euenire posse. Ad hoc rñdet Aresto dicens naturã nõ
agere/nisi qz a superiozibꝰ causis mota que sunt deus et
intelligẽtie. opus enĩ nature est opus intelligẽtie. xi. Me-
thaphi. vbi vidz ꝓsentire deũ huiꝰ actus cãm principales
et mediatã. ergo ĩmediatas inuestigare nihil inhibitum.
Est autem circa hunc ligatiõis actum multiplex opinio
multis autem omissis/quinqz tñ posite sunt. Est igitur
prima thcologoꝝ iam posita quatuoz aurẽ philosopho
rum. E quibus est vna dicentiũ hunc effectũ cum oĩbus
alijs esse a forma celi quã cõtrahi nouimus quenqꝫ sue
natalis et interemptiõis hoza. Diverant antiquiozes no
bis/suntqz experti/celi signa per singula corporis mem
bza ducatũ obtinere sic qz aries caput/collum thaurus.
gemini bzachia obtineãt/sicqz deinceps que docẽt Astro
logica/licet a moderniozibꝰ puta iuristis ꝓtraueniatur
minus tñ iuste scdz qd in q̃dzupartito meo maiozi libzo
primo expressi clarius. Est equidẽ in omni fama tũ philo
sophia inferiozis mũdi corpoꝝ motus primos celestiuz
itus atqz reditus archanis quibusdam nature vinculis

trahentes sequi. Sic eni crescente luna in animaliuz corporibus humores abundāt/decrescente attenuātur/vt etiā humani corporis vene illic pleniores/hic laxiores reperies qd̄ in egrotātibus clarius apparet. Certius inquā certo venā seu membrū ferro tangi nō debere luna supra idem ducatū habente. Sūma igitur in naturali actione celi ad disposita passa ꝯcordia. Qd̄ ptz/qui eni prioris lunatiōis mediate decumbunt natura eorū fortior morbo validius repugnat in sequēti debilior leuius succumbit. Quottidianas etiā egrotātiū affectiōes quottidiane omnino lune applicatiōes ad primū locum trigone tetragone opposite et reditus mentiūtur/ob qd̄ priuilegiū hij dies inter ceteros certo nomie discreti sunt. Nōnulli etiam numerosis obtinēt experimētis ex diuersis lune māsionibus diuersis suorū mēbrorum impotentijs affici. Et hoc est ꝙ voluit plato noster diuinus de intellectu aie faciēs duas circulationes/ita ꝙ posuit celi eosdē cū motib⁹ aie id est ꝙ actiones celi sunt eedem cum actōibus anime vt allegat eū Arestoteles.i.de aia.licz iniuste eū redarguat. Vsqz adeo q̄dem motus etiā tam hoim q̄ ceterorum animaliū primuz solis iter sequūtur.sole siquidē oriente surgere/et progrediuntur ascendēte cursu addunt ac tāquā motus absente duce quiescūt ad exitū illius iterū exituri Post lunā autē et solez stellarū/tunc oim quidē effectus certi preter ꝙ vulgo nō adeo sunt vbi luminariū virtus approbati. Demū posset aliquibus vt dicunt rationibus persuaderi hominū dico ligationes naturali via euenire posse.licet causa sit occulta. Homo eniz ipse ab antiquis microcosmos est appellatus/quasi maiori similis mundo. Ex qua quidem Albertus similitudine intulit distantias duorum extremorū digitorum et a planta pedis ad verticem ꝯcordare. Nature eni cui cōmoditas in oibus placet q̄ maxima celo cuncta cōprehēsuro figurā ipressit spericā. Et idē ꝙ in hoie d̄r diuiso hoie per duas lineas orthogonaliter se secātes/sentiēdū erit d̄ maiori mūdo. Nā oēs lineas a cētro circuli ad circūferentiā ductas equales esse necesse ē. Quis āt mētis sane maiorē mūduz eē mira-

bilibus plenum negabit. Cur ergo totidē vel saltem aliquorū mirabiliuz pluralitatē nō ꝯtinebit hō ipse qui sup̄ minor mūdus dictus est. ptz ꝯña. Nā i euāgelio dr. Predicate euāgeliuz oi creature. id est homi cū oibus cōuenienti. Est autē hō oim naturaliū finis. ij. phisi. sunt et omnia propter ipsum vt cunctis dñium iponat/ scdm ꝙ in geneseos volumie ꝯtinetur. Hñt etiā naturalia insitam naturalem obedientiā erga ipsum. Quare dixit Aresto. solez et hoiem ad homis ꝯcurrere generationē/ nisi qz superiora infimis presint (homis natiuitatū et iteremptionum) cōtracta. Quid demū est qz dixit tēpora pluuiosa prodesse piscibus/ auibusqz obesse. nisi qz scdm aure diuersitatē et inferiora variari necessariū infert argumentum. Que autē huius aure diuersitatis cā nisi hec quam Arest. in li. metheororū assignat dicēs. Quia necesse erat hunc mundū inferiorē. i. q̄tuor elemēta ꝯtinuis superiori subijci lationibus/ vt fere tota eius virtus inde gubernetur. Preterea i quolibet ordine eēntiali dstructo primo destruitur omne posterius. ij. metha. Motus āt celi ē simpliciter primus. viij. phisicorū. Ergo motus qui ē sanitatis ad egritudinē est a celo alias eē nō poss. Postremo vero diximus oē mixtū eē corruptibile. ꝯ destructiuū principiū i natura reperiri ꝯñs est/ hoc eni est qd voluit Scotus li. iiij. di. xlix. q. xi. nō ē dare i natura potētiā passiuā cui nō corrñdeat actia i natura. Cum alterū ꝯrioruz fuerit naturale/ et reliquū necessario erit naturale. ex de celo et mdo. Materia equidē ꝯriorū eadē ē/ vt hz cōmētator Ptz scdo/ timet eni oīs mdi spēs aliqd horribile et destructiuū. habetqz aliqd ꝯfortās et letificās per propriā naturā. sic oīs ouis lupuz tiet/ quē nō soluz viuū ꝑ et mortuū instictu nature visu et gustu cognoscit lepus canē. cattꝰ murē/ et oia quadrupedia leonē. oia volatilia aquilā. finaliter oia aiantia hoiem. Vult ergo hec opinio hoim ligatiōes naturali via euenire posse. celum tñ coadiuuātē estimat cām. inuenitqz rerū huius mdi ꝯcursus eē scdm stellarum coitus/ et gaudium et victoria et tristicia pendet exinde/ et per illud iudicatur tanq̄ per causam.

Contra hanc opinionem dilecte Thoma quã Astrologorum suspicor dicentium ligationis effectũ esse a forma celi quã contrahit quisq; hora siue natiuitatis seu interemptionis videtur absurda. Nam vt habem⁹. xxvi. q.ij. lo. textus de superstitiosis dicit enim neq; ab hoc genere superstitionis (de quo in textu) segregandi sunt quia olim genitiliati propter naturalium ꝓsiderationes dicebant nunc autem mathematici vocãtur. Nã et ipsi quãuis veram stellarum positionem cuz quisq; uascitur cõsequuntur et aliquando perueſtigant/ tñ q; vel inde conantur actiones nostras vel actionum euentus predicere nimis errant. huius igitur artis scia vsq; ad christuz fuit concessa vt christo edito nemo exinde natiuitatẽ alicuius de celo interpretaretur. xxvi. q.z. Ad demum infertur qz planetis in singulis membris specialis esset ptãs. et ita ad singulariſſima procedere satis a Ptolomeo nostro estimo redargutũ dicit enim non debet Astrologus dicere rem particulariter sed vniuersaliter. Singulariũ etiam non esse sciam Aristoteles approbauit. Finaliter conclusit omnia iudicari per celum vti per cãm q; apertissime claret falsum in glosa. xxvi. q.v. Non liceat. Illd autẽ q; arguit motũ celi simpliciter esse primũ scdm theologos forte nõ concluderet cũ dicat Scot⁹ li.iiij.di.xlviij. Primitatẽ motus celestis ad alios motus nõ esse primitatẽ cause vel alicuius a quo depẽdet essentialiter sed tantũmodo cuiusdaz perfectõis in quibusdam cõditionibus motus que sunt irregularitas et velocitas. patet enim q; essentialiter non dependet actio corporis celestis in aliqd inferius ex motu illius corporis qz scdm philosophũ. ij. de generatiõe nihil facit latio ad generatiõez nisi qz adducit generãs. Ꝫ si sine illo motu generãs eẽt eque approximatum eque ageret. Tũ qz falsum ẽ q; Astrologi fingũt dicentes superiora in inferiora agere cũ supra sit dictuz aliqua eẽ ad que celi actiuitas pertigere nõ valeat. Preterea intellectus vniuersaliuz est sensus singulariuz ad opera

autē celica ſenſus iudicio deuentū extitit ergo de ipſis ſcientia nō eſt tū qz ſingularia/ quū etiā qz aliter ſe habere poſſunt et de contingētibus eſt Aſtrologia. De contingētibus determinata veritas non eſt. Inſuper arguitur Aſtrologie officiuz ſupernacuū et inane qz res pertingitur per experimenta et minus quā pōt percipi rei veritas experimentatiue eſt dum bis in vno eſſe inuenitur. Sed hoc in planetis eſt impoſſibile. Planeta enim cum fuerit in aliquo loco ex ſignis ceteriqz planete aſpicientes ipſuz vel ei coniuncti ad conſimile eſſe non reuertūtur nisi poſt multa milia annorū ad cuius tēporis quantitatē nunqz humana vita ſuffecit. Quō eſt ergo poſſibile homini vt bis aut ſepius in eodem eē plārās reperiat quatenus ex eorum redītu probet quid ſignificent. Demum rariſſime in ſuis doctrinis Aſtrologi reperiuntur cōcordes et ceteris ſemper ſunt magis egentes. Quid plura referā Stāte celo ſi applicetur ignis ſtuppe et dicens nō poſſe cōburere error eſt et hic articulus eſt pariſien. g multe actiones quarum cauſa celum dici non pōt de quibus dubium nō eſt. Quid ergo de illo actu phitonico dicemus in quo maxia occurrit difficultas non apparentie dico tam ſenſui quā intellectui.

Thomas Murner.

Generoſe dñe licet multa in mediuz duxeris. Argumēta falſitatē opinionis Aſtrologorū probantia forte et qz non falſa nō eſt enim credibile antiquos patres et phōs a quibus ois ſcie fons et origo proceſſit rem tante falſitatis poſuiſſe. Sed qz de hoc ſpecialem tue dñationi tractatum edidi puta de reuolutionū veritate falſitateqz nuncupatū iā cure non eſt tuas rōnes reddere ſolubiles quōz in eodem tractatu ſolute ſunt. Attn qz tibi nec hec placet opinio inueni. Tertiā que eſt Alberti magni dicentiuz ligationū cām aiaz ipſam ſeu cōſenſuz ipſius ſiue q idem eſt voluntatem non vt liberā ſed ad effectū declinantē deſiderate rei. Fundatqz ſe in dicto Auicēne ſexto naturaliuz dicētis. Quia hoīm aie ineſſet virtꝰ quedā res extra

nas immutandi/ alia aũt entia obedñt ei qñ ipsa ferrur in magnũ amoris excessum aut odij atqz id generis. Cõcluditqz q cãm aia alicui⁹ ligat res atqz alterat ad idem q vult. Dicitqz Albertus se inuenisse q aie affectio est radix maxima oim harũ rerum q et theologi nostri affirmantes dicunt q si his fides nõ tribuatur nequaq̃ ligationis alicui⁹ sequetur effectus/ cui⁹ cãm assignant meritum passionis iesu christi dñi nostri/ ob q data est potestas crisicolis calcandi serpẽtes malignos. Diceres aũtẽ qz opinio prima dixit diabolum nil posse efficere sine hoĩs voluntate quare diaboli sequitur nocumentũ voluntate ligantis et non ligati/ ego bonus cur alterius mihi mala oberit voluntas dicemus alibi nec vult tantũ albertus hanc aie affectionẽ solaz hui⁹ rei cãm asserere sed subdit siue propter grandẽ affectionẽ alteret corpus suuz et alia que intẽdit siue propter dignitatẽ obediant ei res alie viliores seu cũ tali affectione extermiata cõcurrat horza conueniens aut ordo celestis aut alia virtus que quãuis faciat putauimus tñ aiam facere iam publicũ ac verificatum est q ligationes hoim/ incantationes ad iraz promotiones odium amicitiam detrimentũ et gaudiũ sunt ad grandes affectiones consequentes. Et tu vides q scdz naturam vulgus abhorret maledictiones et vetulatuz blasphemias tanq̃ in eis sit virtus aut saltẽ cum eis aliqua mali virtus anneya. Natura autem nihil facit frustra. Nec fugitur aliquid naturaliter nisi virtute naturalis desiderij vel amoris timoriszqz ad aliud. vt hz Scotus li. iij. di. xliij. q. ij. argumento primo.

Johannes Wormher.

Contra hanc opinionem que est Alberti graue est arguere est etenim intricata et nimium disiunctiua. Dicit primo virtutem aliquam anime ligationum causam.

Secundo q grandis sequatur rei petite affectio.

Tertio quia propter magnã dignitatem obediunt ei res

alie vihores. Quarto qz hora concurrit forte conueniens aut ordo celestis. Quinto dicit aut alia virtus quã non nominat quã et ligationes facere assentit ne autem habeatur suspectus dicit illud aiam facere. Vle forte qz voluit celum posse agere in aliquod naturale sit. A. et qui a tunc sciens talem effectum in ipso. A. ligare potest hanc estimo eius mentem si saltem scientis concurrat grãdis affectio et hora conueniens habent enim omnia tempora sua contra iuristas qui dicunt omnia in nomine domini nostri iesu christi fieri debere in omni tẽpore indifferenter per q reprobare intendunt electiones glosa autem supra memorata. xxvi. q. v. Non liceat. Dicit nil reprobari nisi necessitatis impositionẽ. Vult ergo Albertus aliqũ naturale inueniri posse ligationis causaz Sed qz illud mihi ignotum temerario ausu rem incognitam nõ condẽpno.

Thomas Murner.

Occurrit et hoc loco Antiquorũ nostrorũ mens et sententia. Opinabantur enim hunc ligationis effectum cuz omnibus alijs mundi mirabilibus a qualitatibus procedere scz calido frigido humido sicco tãquã a radice scdm q habemus in quarto metheororũ. Dixitqz maior pars phõrum et meditorũ q eorũ admixtio ad omne mirabile necessaria est hanc igitur defendere cupientes viam ne gare non presumant omnia mirabilibus plena quia ex eisdem qualitatibus omne ens mundi (dẽpta quita essentia) terminus componi in calido et humido proportionatis conseruari / in consumptõne humidi a calido destrui vt habet Aristoteles in li. de longi. et bre. vite. Vnde hic q dam letus propter excrescentem coleram et in factis repẽtinus / hic inuidus melancolicus. iste monoculus is hermofrodita alter cõtractus que vnde sunt nisi complexionum ratione et qualitatum causa. Concludunt igitur ligationes cum alijs mundi mirabilibus esse a qualitatũ primarum diuersitate.

Johannes Wörnher.

Sed et ꝯ hanc opinioē que qualitatū diuersitatē ligatio nis cām assignat/posset argui. Quia nō esset sufficiens nō enī quietabitur mēs nrā/dicunt eni ligatū siue passio nis maiozamentū minozamētumqz sumere ex earundē qualitatū primarū proportione.ymo et qz ligatio ex vni us qualitatis destructōe/seu vni⁹ per alterā principatu ducatuqz consistat affirmāt. Quare queritur que hmōi qualitatū diuersitatis cā/quod tñ infert que multarum et diuersarū cōplexionum ratio/nec dabitur altera nisi diuersus vagarū stabiliumqz stellaruz coitus. Et sic hec opinio hanc quā Astrologi sectabātur vt presupponat necessarium infert argumentum quare diminuta.

Thomas Murner.

Offertur et hoc vltimo loco. Alia antiquoꝝ nostroruz opinio ponētiū litem et amicicią ligationū cām/nō hāc quā a qualitati⁹ euenire senserunt. sed que a natura in esse apparet. Litem i qualitatibus dico duarū qualitatū disproportionē siue discōueniētią. Amicicią āt aliquaꝝ proportionē et ꝯcordią. Et si isto mō hec opinio amicicią et litē ligationū poneret cām/necesse erat cū illa coincide re que dixit qualitates eē cāz Sz nō sic sz eā que a natura ineſt intellexerūt. Vnā vt ante hac diximus. Omne mūdi ens in natura hz aliqd inimicū et destructiuū cū oē tale ex materia cōpositum ꝯstat que est destructiōis cā cui et annexa est priuatio. vt hz Aresto. scdm q dixim⁹ de oue et lupo et alijs.

Johannes Wörnher.

Sz nec illa opinio amātissime preceptoz que ligationū causam assignat/litem dicit et amicicią. Vaz hmōi pa/cem bellumqz duplici via euenire dixisti. A qualitatibus primo. Scdo a natura. De primo tñ mō opinio nō intel/lexit/sed de scdo que scz a propria ineſſz natura. Q⁹ fieri nequit quoni ā sicut prius. ita et iam queri posset que nā

diuersarū ratio naturarū. alia non nisi hec quā assignat Albumazar li. i. sui maioris ītroductorij dicēs. Omne individuū ab alio quocunqz differre cōstareqz tribus hijs principijs proprietatibus. s. forme materie/ et siderū effectu. De materia et forma in phisicalibus nris satis arbitrabimur scriptū. sz scdz effectū siderū aduenientia platonica cōprobemus autoritate (volo dicere) qr idē effect⁹ vt specierū distinctiōis cā existat. Quia nihil est cui⁹ ortuz legitima cā et rō non precedat. Nec preter hoc in inferiori mūdo parte quicq̄ q̄ cause locū obtineat superstes id celestem potentiā ꝯsequi necesse ē/ id aūt est vt generis a genere/ speciei a spē/ indiuidui ab idiuiduo diuisio et distātia/ vt aie corporisqz armonia aliaqz accidētia inumera vt sexus/ discretio forme et habitudinis decor vel turpitudo. stature inequalitas/ varij colores/ diuersi mores atqz id genus. Quare sicut diximus et hec opinio cū alia vt Astrologicam presupponat esset necessariū. et ideo insufficiens.

Caspar de Mōrsperg.

Sufficientes Thoma nobis induxisti opiniones hui⁹ effectus occulti cām assignātes Liceret et oēs approbare Tum qr prima fundamentū sumpsit ex infallibili theologia. Scda ex astrologia quā tolerat ecclesia. Tertia autem que est Alberti. apparet vero consona/ qualis enim ipse in naturalibus fuerit inuestigatiōis nō estimo quēq̄ latere. Quarta se fundat in. iiij. Metheorum. Quinta alias est circa naturā. Ne aūt aliq̄d ꝯcludatur q̄ a veritate deuiaret/ aut ceteris displicere posset. Que theologica opinione melior profecto nescio aliquā. tum qr deus omnibus prouidet vt vult.

Johannes Mōrnher.

Absit a nobis aliquid temerario ausu ꝯcludere/ sed disputatiue illud facere nō prohibemur. nec ꝯ oēs opiniōes positas argumētatus sum eas falsas dicendo. sed qr non placuit vt vnica sola sufficientē ligatiōis cām narraret.

Quare saluo meliori iudicio dico causas opinionū sub ordinatas. nec audeo dicere eēntialiter quia supra patuit oppositū/ licet scd̄m philosophos forte illud nō eēt. Pria igitur causa deus ipse cū vniuersalr sit in causando. Secunda celum/ alicui rei q̄. s̄. dictū est. aut virtutē ꝯctiuā influēs suo motu lumīe aut influētia. Qd̄ āt virtualiter agens qualitates diuersas inducit disproportionatas et huic impedimēto cōueniētes Que demū infirmitas complexionū fortitudine debilitate ve naturaliter augmētatur/ minuitur vni magis altero redditur onerosa. Tñ vt dictū est diuersarū cōplexionū ratio qualitas est. Tibi autē amātissime preceptor/ qꝛ meorū dubiorum vincula enodasti/ quas valeo et possum immortales refero et innūeras grārumactōes/ me per totius vite mee cursum ad tua semper vota offerens promptissimum. Vale felix per tempora multa.

Thomas Murner.

Male opinantes in principio/ posteris bñ putandi vestigia relinquūt. Tu igitur generose dñe singulare refugium hūc tractatū velis (oro) suscipere animo eo quo datus est. Mihi inquā sufficit alijs (subtilius speculandi) viam prebuisse. Absit obsecro omnis suspicio fallax. nec hijs vt dixit Aresto. tantū gratiarūactiones referre tenemur/ quorū apd̄ nos veridica scripta tenentur. sed et erroneis et falsis scriptoribus/ aliquid nanqꝫ ꝯferunt habitum eteni nostrū preexercitati sunt. Et ego cum nihil vtilitatis cōscripserim iuuentuti precor faueas. Vale et me vt soles cōmendatū habeto. Ex vniuersitate Friburgeñ. Sole in. xvij. gradu libre gradiente. M.cccc. xcix.